

Roll No.

141/C

Total No. of Questions : 20]

[Total No. of Printed Pages : 7

SS

2038

ਸਲਾਨਾ ਪਰੀਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
BUSINESS STUDIES-II

(Commerce Group)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time allowed : Three hours

Maximum marks : 65

(Punjabi Version)

- ਨੋਟ : (i) ਆਪਣੀ ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ 141/C ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ਜੀ ।
- (ii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਸਹਿਤ 30 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ ਹੋਣਗੇ (ਭਾਗ-ੳ, ਭਾਗ-ਅ, ਭਾਗ-ੲ, ਅਤੇ ਭਾਗ-ਸ) ।
- (v) ਭਾਗ-ੳ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 1 ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਇੱਕ ਅੰਕ ਵਾਲੇ 5 ਉਪ ਭਾਗ ਹਨ । ਹਰੇਕ ਭਾਗ ਦਾ ਉੱਤਰ 1-15 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vi) ਭਾਗ-ਅ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 2 ਤੋਂ 8 ਹਰੇਕ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 5-10 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (vii) ਭਾਗ-ੲ 9 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ 7 ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ । ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 9 ਤੋਂ 17 ਹਰੇਕ ਦੇ 4 ਅੰਕ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 15-20 ਲਾਇਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।
- (viii) ਭਾਗ-ਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ. 18 ਤੋਂ 20 ਅੰਦਰੂਨੀ ਛੋਟ ਵਾਲੇ 6 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ 3-5 ਪੰਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਗ-ੳ

1. (a) ਵਪਾਰਿਕ ਪੱਤਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ; ਦੁਆਰਾ :

- (ੳ) ਇਕ ਨਿਗਮ
(ਅ) ਆਰ.ਬੀ.ਆਈ.
(ੲ) ਇੱਕ ਵਪਾਰਿਕ ਬੈਂਕ
(ਸ) ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ

1

(b) ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲੇਖਾ-ਪੜਤਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

1

141/C-SS

[Turn over

(2)

(c) ਠੀਕ ਜਾਂ ਗਲਤ ਲਿਖੋ :

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਫੋਰਮੈਨਦਾਰੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

1

(d) ਕਾਰਜਾਤਮਕ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਕਿਸ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ?

1

(e) ਖਾਲੀ ਸਥਾਨ ਭਰੋ :

ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਲਾ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਅਤੇ ਵਜੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ।

1

5×1=5

ਭਾਗ-ਅ

2. PERT ਕੀ ਹੈ ?

2

3. ਉਪਭੋਗਤਾ ਅਯੋਗ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦੰਡ ਦੀ ਰਾਸ਼ੀ ਕਿੰਨੀ ਹੈ ?

2

4. 'ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

2

5. ਇੱਕ ਕਾਮਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ 8 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮਾਪਦੰਡ ਸਮਾਂ 10 ਘੰਟੇ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿ ਘੰਟਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦੀ ਦਰ 2 ਰੁਪਏ ਹੈ । ਹਾਲਸੇ ਯੋਜਨਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਭੁਗਤਾਨ ਰਾਹੀਂ ਕੁੱਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਪਤਾ ਕਰੋ ।

2

6. ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

2

7. ਉਪਰ ਵੱਲ ਸੰਚਾਰ ਕੀ ਹੈ ?

2

8. ਪੂੰਜੀ ਮਿਲਾਨ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

2

7×2=14

ਭਾਗ-ਬ

ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਸੱਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 9 ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰ: 17)

9. ਲੇਬਲਿੰਗ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ ।

4

10. ਉੱਦਮੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਰੋਤ ਦੱਸੋ ।

4

11. "ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਧਾਂਤ ਮੁੱਢਲਾ ਕਥਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।" ਚਰਚਾ ਕਰੋ ।

4

12. ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਕੀ ਹੈ ?

4

13. ਵਿਕਰੀ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ ।

4

14. ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ ।

4

15. ਤਾਲਮੇਲ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੱਸੋ ।

4

16. ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਾਰ ਅੰਤਰ ਲਿਖੋ ।

4

17. ਮੁਢਲਾ ਬਜ਼ਾਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਮੁਢਲੇ ਬਜ਼ਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖੋ ।

1+3=4

7×4=28

141/C-SS

(3)

ਭਾਗ-ਸ

18. ਭੌਤਿਕ ਵੰਡ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਵੰਡ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

1+5=6

ਜਾਂ

ਉੱਦਮੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਲਿਖੋ ।

6

19. ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

1+5=6

ਜਾਂ

ਨਿਯੋਜਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

1+5=6

20. ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਕੀ ਹੈ ? ਇਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ ।

1+5=6

ਜਾਂ

“ਅਧਿਕਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਸਪੁਰਦਗੀ ਅਸਰਦਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੈ ।” ਕਿਵੇਂ ?

6

3×6=18

(Hindi Version)

ਨੋਟ : (i) अपनी उत्तर-पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर-कोड वाले खाने में विषय-कोड/पेपर-कोड 141/C अवश्य लिखें।

(ii) उत्तर-पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 30 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।

(iii) उत्तर-पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जायेगा।

(iv) प्रश्न पत्र के चार भाग होंगे (भाग-क, भाग-ख, भाग-ग, और भाग-घ)।

(v) भाग-क प्रश्न सं. 1 में प्रत्येक 1 अंक वाले 5 उप भाग हैं। प्रत्येक भाग का उत्तर 1 से 15 शब्दों में दिया जाना चाहिए।

(vi) भाग-ख प्रश्न सं. 2 से 8 प्रत्येक के 2 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 5-10 लाइनों में दिया जाना चाहिए।

(vii) भाग-ग 9 प्रश्नों में से कोई 7 प्रश्न कीजिए। प्रश्न सं. 9-17 प्रत्येक के 4 अंक होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 15-20 लाइनों में दिया जाना चाहिए।

(viii) भाग-घ प्रश्न सं. 18 से 20 प्रत्येक आन्तरिक छूट वाले 6 अंकों के होंगे। प्रत्येक प्रश्न का उत्तर 3-5 पृष्ठों में दिया जाना चाहिए।

भाग-क

1. (a) व्यापारिक पत्रों को कौन जारी करता है :

(क) एक निगम

(ख) आर.बी.आई.

(ग) कोई भी व्यापारिक बैंक

(घ) कोई भी नहीं।

1

141/C-SS

[Turn over

(4)

- (b) प्रबन्धन लेखा पड़ताल क्या होती है ? 1
- (c) ठीक अथवा गलत लिखें :
कार्यकारी फोरमैनशिप वैज्ञानिक प्रबन्धन की तकनीक नहीं है। 1
- (d) कार्यात्मक संगठन की धारणा किसने दी थी ? 1
- (e) रिक्त स्थान भरें :
प्रबन्धन कला के रूप में सबसे प्राचीन तथा के रूप में सबसे आधुनिक विषय है। 1
- 5×1=5

भाग-ख

2. PERT क्या है ? 2
3. उपभोक्ता आयोग के आदेशों का पालन न करने पर मिलने वाले दण्ड की राशि कितनी है ? 2
4. "शान्ति, असहमति नहीं" की व्याख्या कीजिए। 2
5. एक कामा (कर्मचारी) अपना कार्य आठ घण्टों में खत्म करता है, जबकि कार्य पूरा करने के लिए निर्धारित मापदण्ड समय दस घण्टे हैं। प्रति घण्टा मजदूरी की दर दो रुपये है। हात्से योजना मजदूरी भुगतान द्वारा कुल मजदूरी की गणना करें। 2
6. वैश्वीकरण क्या है ? 2
7. ऊपर की ओर संचार क्या होता है ? 2
8. पूंजी मिलान क्या होता है ? 2
- 7×2=14

भाग-ग

नौ में से कोई सात प्रश्न करें (प्रश्न नं. 9 से प्रश्न नं. 17)

9. लेबलिंग के कोई चार कार्य लिखें। 4
10. उद्यमी मूल्यों के चार स्रोत बताएं। 4
11. "कोई भी सिद्धान्त प्रारम्भिक कथन होता है।" चर्चा करें। 4
12. प्रशिक्षण की जरूरत क्या है ? 4
13. बिक्री और बाज़ारीकरण में कोई चार अन्तर लिखें। 4
14. उद्देश्य और नीतियों में कोई चार अन्तर लिखें। 4
15. तालमेल की कोई चार तकनीकें बताएं। 4
16. निर्देशन और निरीक्षण में कोई चार अन्तर लिखें। 4
17. प्रारम्भिक बाज़ार क्या होता है ? प्रारम्भिक बाज़ार की भूमिका लिखें। 4
- 7×4=28

141/C-SS

(5)

भाग-घ

18. भौतिक विभाजन से आप क्या समझते हैं ? विभाजन के मार्ग को प्रभावित करने वाले तत्वों की व्याख्या करें। 1+5=6
अथवा
उद्यमी प्रेरणा का महत्व लिखें। 6
19. प्रबन्धन क्या है ? इसके महत्व की व्याख्या करें। 1+5=6
अथवा
नियोजन क्या है ? इसकी विशेषताओं की व्याख्या करें। 1+5=6
20. निर्देशन क्या है ? इसके स्वरूप की व्याख्या करें। 1+5=6
अथवा
“अधिकार शक्ति की संपूर्ण प्रभावशाली संगठन का एक जरूरी तत्व है।” कैसे ? 6
3×6=18

(English Version)

- Note :** (i) You must write the subject-code/paper-code **141/C** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 30 pages (including title page) and are properly serialied as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) The question paper will have 4 Parts i.e. A, B, C and D.
- (v) **Part-A** Question No. 1 consists of 5 sub parts carrying 1 mark each. Answer of each Part should be given in 1-15 words.
- (vi) **Part-B** Question No. 2 to 8 will carry 2 marks each. Answer of each question should be given in 5-10 lines.
- (vii) **Part-C** Do any 7 question out of 9 questions. Question No. 9 to 17 will carry 4 marks each. Answer of each question should be given in 15-20 lines.
- (viii) **Part-D** Question No. 18 to 20 will carry 6 marks each with internal choice. Answer of each question should be given in 3-5 pages.

Part-A

1. (a) Commercial Papers are issued by :
(a) A corporate
(b) RBI
(c) A commercial Bank
(d) None of these 1
- (b) What is management audit ? 1

141/C-SS

[Turn over

(c) Write true or false :

Functional Foremanship is not a technique of scientific management. 1

(d) Who suggested the concept of functional organisation ? 1

(e) Fill in the blanks :

Management is oldest of Art and Youngest of 1

5×1=5

Part-B

2. What is PERT ? 2

3. What is the amount of penalty in case of non-compliance with orders of consumer forum ? 2

4. Explain Harmony not Discord. 2

5. A worker completes his work in 8 hours, while standard time is 10 hours, rate per hour is ₹ 2. Calculate total earnings by 'Halsey Plan' of wage payment. 2

6. What is Globalization ? 2

7. What is Upward Communication ? 2

8. What is Capital Gearing ? 2

7×2=14

Part-C

Do any *seven* questions out of Nine Questions : (Q. 9 to Q. 17)

9. Write any four functions of Labelling. 4

10. Give four sources of entrepreneurial values. 4

11. "A principle is a basic statement." Discuss. 4

12. What is the need of Training ? 4

13. Write any four differences between selling and marketing. 4

14. Write any four differences between 'objectives and policies'. 4

15. Outline any four techniques of co-ordination. 4

16. Write any four differences between Direction and Supervision. 4

17. What is Primary Market ? Write role of primary market. 1+3=4

7×4=28

141/C-SS

(7)

Part-D

18. What do you understand by Physical Distribution ? Explain the factors determining the channels of distribution. 1+5=6

or

Write importance of Entrepreneurial Motivation. 6

19. What is Management ? Explain its Importance. 1+5=6

or

Define Planning. Explain its characteristics. 1+5=6

20. What is Directing ? Explain its nature. 1+5=6

or

“Delegation is a key element in effective organising”. How ? 6

3×6=18